

Hrvoje Pelcl *

**DOPUŠTENOST »IZVANREDNE« REVIZIJE U
GRAĐANSKOM PARNIČNOM
PRAVU REPUBLIKE HRVATSKE**

- izvor prava u nastajanju -

SAŽETAK

Cilj rada je izložiti institut izvanrednog parničnog pravnog lijeka, revizije, i to posebno tzv. izvanredne revizije protiv presude, ukazujući posebno pri tom na stavove sudske prakse po pitanju dopuštenosti izvanredne revizije. Pitanje dopuštenosti izvanredne revizije posebno je aktualno s aspekta načina na koji bi izvanredna revizija trebala biti sastavljena, odnosno napisana, a potom i s aspekta sudske prakse na koju revizija mora ukazati da bi se ispunile procesne pretpostavke na temelju kojih bi sud po izvanrednoj reviziji uopće meritorno odlučivao.

Prezentirat će se normativni okvir instituta izvanredne revizije. Kroz rad će se obuhvatiti analiza sudske prakse koja tumači normativni okvir izvanredne revizije, a koja je dijelom proturječna, zbog čega se stječe dojam da je sam normativni okvir nedorečen, a svakako neprecizan, pa samim time podložan različitim tumačenjima, čime se dovodi u pitanje i transparentnost samoga postupka. Bit će prikazane i odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske iz kojih se zamijećuje tendencija očekivane buduće usklađenosti sudske prakse po pitanju procesne pretpostavke za dopuštenost ovoga izvanrednog pravnog lijeka.

Na temelju predmetne analize autor će iznijeti i prijedloge usmjerene poboljšanju trenutnog stanja u praksi, pri tom imajući u vidu i standarde koji su postavljeni od strane Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske.

Rad se ne bavi cijelim institutom izvanrednog pravnog lijeka revizije, nego se zadržava na procesnim pretpostavkama za podnošenje izvanredne

* Doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici, odvjetnik u Odvjetničkom društvu Grčić & Partneri, Zagreb.

revizije, za koje je evidentno da u praksi dovode do različitih tumačenja čime se strankama nezakonito umanjuje pristup sudu. Pretpostavke za podnošenje izvanredne revizije koje će biti izložene u samom radu ukazuju na njihove specifičnosti, što ih same za sebe čini izuzetno značajnim, zbog čega ih je nužno jasno definirati, ukazujući na konkretne probleme, kako s aspekta doktrine, tako i s aspekta konkretne primjene u praksi.

Autor će kroz ovaj radi tražiti odgovor na pitanje je li potrebno već danas, a svakako u budućnosti, proširiti temeljnu pretežitu teoretsku postavku da je sudska praksa “samo“ indirektan izvor prava ili pak postaje direktnim izvorom, barem, procesnog prava.

Ključne riječi: revizija, izvanredna revizija, jedinstvena primjena prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni, sudska praksa.

UVOD

Zakon o parničnom postupku¹ je temeljni propis koji određuje procedure redovnog puta pravne zaštite građanskopravnih odnosa, spornih između stranaka, na temelju kojega pravosudna tijela pružaju zaštitu ugroženih ili povrijeđenih subjektivnih građanskih prava u sporovima o osnovnim pravima i obvezama čovjeka i građanina, o osobnim i obiteljskim odnosima građana, te u radnim, trgovačkim, imovinskim i ostalim građanskopravnim sporovima, ako za neke od tih sporova zakon određuje da se rješavaju po pravilima drugog postupka.²

ZPP-om je reguliran i institut revizije kao izvanrednog pravnog lijeka. Ovaj pravni institut je kroz povijest njegova nastanka više puta mijenjan. Značaj ovoga pravnog lijeka posebno je potencirala promjena Ustava Republike Hrvatske³ iz 2010. godine⁴, kada je došlo do značajnog redefiniiranja⁵ uloge Vrhovnog suda Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud), koji više ne osigurava samo jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana⁶, nego sada osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni⁷. Ovom promjenom značaj odluka Vrhovnog suda sve više ima tendenciju građenja jedinstvenosti nacionalnog sudskog prostora, na što ukazuje i Ustavni sud Republike Hrvatske⁸ (u

1) ZPP, Službeni list SFRJ br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991 Narodne novine br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014

2) S. Triva/M. Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004., 3.

3) Ustav, Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014

4) Narodne novine 76/2010

5) N. Opačić, „*Izvanredna revizija*“ kroz prizmu *Promjene Ustava Republike Hrvatske iz 2010. i nužnost objavljivanja sudske prakse*, 2., dostupno na: http://www.google.hr/url?sa=t&trct=j&q=&e-src=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewjmjLmUy6zMAhWSDRoKHX14DWQQFggZMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.pravnadatoteka.hr%2Fpdf%2FIzvanredna_revizija_kroz_prizmu_promjene_ustava_iz_2010_i_objava_sudske_prakse.pdf&usg=AFQjCNF3oIhKrZN5zTKuOK8PARXTzLCzxA&bvm=bv.120551593,d.d2s

Uy6zMAhWSDRoKHX14DWQQFggZMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.pravnadatoteka.hr%2Fpdf%2FIzvanredna_revizija_kroz_prizmu_promjene_ustava_iz_2010_i_objava_sudske_prakse.pdf&usg=AFQjCNF3oIhKrZN5zTKuOK8PARXTzLCzxA&bvm=bv.120551593,d.d2s

6) Ranije čl. 118. Ustava: „Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana.“

7) Sada čl. 116. (čl. 118.) Ustava: Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni.“

8) Odluka broj: U-I-885/2013 od 11.07.2014., točka 12. obrazloženja (Narodne novine 89/2014)

daljnjem tekstu: Ustavni sud), a što će biti izloženo nastavno u radu.

1. Opće karakteristike instituta revizije

Pravomoćna postaje drugostupanjska presuda, iznimno prvostupanjska kada stranke nisu podnijele žalbu. Donošenjem drugostupanjske presude iscrpljen je redovni pravni put pred parničnim sudom i ta presuda treba osigurati pravnu sigurnost i mir. Procesni sustav ne poznaje neegzistentne sudske odluke⁹. Međutim, pravomoćna presuda neće uvijek osigurati niti pravnu sigurnost niti mir, radi čega bi upravo revizija trebala biti konačna instanca da neovisan i nepristrani najviši sud u državi odluči o jedinstvenoj primjeni prava i ravnopravnosti svih, pa tako i zainteresirane stranke u konkretnoj parnici.

Revizija protiv presude je izvanredni, samostalni, devolutivni, nesuspenzivni, ograničeni i dvostrani pravni lijek stranaka, zbog povrede zakona, protiv pravomoćne presude drugostupanjskog suda donesene u povodu žalbe protiv presude prvostupanjskog suda¹⁰. Revizija se podnosi u roku od 30 dana računajući od dana dostave drugostupanjske odluke te o njoj odlučuje Vrhovni sud kao revizijski sud.

ZPP-om iz 1956. godine revizija je bila redovni pravni lijek. 1965. godine postaje izvanredni pravni lijek te se njezino podnošenje svodi na minimum. Tada revizija uopće nije bila dopuštena u privrednim sporovima.¹¹

Ustav¹² jamči pravo na redovni pravni lijek i to pravo na žalbu protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom ili drugim ovlaštenim tijelom, s tim što iznimno pravo na žalbu može biti isključeno ukoliko je određenim zakonom osigurana druga pravna zaštita.¹³ Ustavom se ne jamči pravo na izvanredni pravni lijek, reviziju. Pravo na reviziju priznato je ZPP-om¹⁴. Revizijom je zakonodavac osigurao i treću instancu koja će ispitati pravilnost i zakonitost pravomoćne drugostupanjske presude (i drugostupanjskog rješenja kojim je postupak pra-

9) VSRH Rev-845/79 od 03.10.1979. – PSP 16/193.: „Naš procesni sustav ne poznaje neegzistentne sudske odluke, pa odluka suda, sve i kad je nezakonita, postaje pravomoćna ako je stranka nije pobijala u predviđenom roku.“

10) S. Triva/M. Dika, 718.

11) M.A. Giunio, *Izvanredna revizija - geneza instituta i primjena u ovrsi*, Informator br. 585., 16.

12) Članak 18. st. 1. Ustava.

13) Članak 18. st. 2. Ustava.

14) Članak 382. ZPP.

vomoćno okončan), ali i pravomoćne drugostupanjske međupresude^{15,16}, koji izvanredni pravni lijek treba osigurati jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni¹⁷. Dakle, u hrvatskom pravnom sustavu revizija se može podnijeti samo protiv pravomoćne drugostupanjske presude, u vezi s čime napominjemo da njemački Zivilprozeßordnung¹⁸ dopušta podnošenje revizije i protiv prvostupanjske presude, čime se obilazi drugostupanjski sud. U njemačkom pravnom sustavu ova revizija naziva se *skokovitom* revizijom (Sprungrevision), s tim što je za njezino podnošenje potrebno ispunjenje procesnih pretpostavki: (i) da se radi o prvostupanjskoj presudi protiv koje se može izjaviti žalba, (ii) potrebna je suglasnost stranaka za izjavljivanje revizije, (iii) potrebno je da je reviziju dopustio revizijski sud¹⁹. Procesni sustav Republike Hrvatske ne poznaje mogućnost izjavljivanja revizije protiv prvostupanjske presude, ali je svakako interesantno zamijetiti da se s pozicije zaštite ustavnih prava u Republici Hrvatskoj može povući paralela s prethodno navedenim revizijskim rješenjem u Njemačkoj. Naime, zakonodavac je Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske²⁰ previdio određene mogućnosti podnošenja ustavne tužbe, odnosno odlučivanja o ustavnoj tužbi i prije nego je iscrpljen pravni put^{21,22,23}, pa bi se moglo zamijetiti da ustavna tužba, pod propisanim uvjetima, ima obilježja *skokovite* revizije (Sprungrevision) koju poznaje njemački pravni sustav.

15) S. Triva/M. Dika, 720.

16) Npr. VSRH Rev-x 322/13-2 od 01.04.2015.

17) S. Triva/M. Dika, 719.

18) I. Gović, *Revizija u svjetlu posljednjih izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku (ZPP/03) i na njima utemeljenoj sudskoj praksi*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 29., br. 2., 2008., 1095.

19) Ibid.

20) Ustavni zakon (UZUS), Narodne novine br. broj 99/1999., 29/2002., 49/2002.-pročišćeni tekst

21) Članak 63. st. 1. Ustavnog zakona: „Ustavni sud će pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije no što je iscrpljen pravni put, u slučaju kad o pravima i obvezama stranke ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela nije u razumnom roku odlučio sud ili u slučaju kad se osporenim pojedinačnim aktom grubo vrijeđaju ustavna prava, a potpuno je razvidno da bi nepokretanjem ustavnosudskog postupka za podnositelja ustavne tužbe mogle nastati teške i nepopravljive posljedice.“

22) D. Ljubić, *Ustavnosudska zaštita ljudskih prava i sloboda prije iscrpljivanja dopuštenog pravnog puta*, Hrvatska pravna revija, rujan 2011., 1-11.

23) D. Šarin, *Ustavni sud Republike Hrvatske kao institucionalni zaštitnik ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 52. 3/2015, 755-784.

U našem pravnom sustavu revizija se ne može izjaviti protiv svake pravomoćne drugostupanjske presude, nego se radi o ograničenom pravnom lijeku za čije podnošenje su točno propisani zakonski uvjeti²⁴. Svaka stranka ima pravo podnijeti reviziju²⁵, ali pri tom treba imati na umu da će revizija biti dopuštena onoj stranci koja se žalila²⁶, a koja je u praksi i najčešći podnositelj revizije. Moguća je situacija i da stranci koja se nije žalila revizija bude dopuštena i to u slučaju kada je po žalbi druge stranke prvostupanjska presuda preinačena. U tom slučaju i stranka koja se nije žalila, donošenjem takve drugostupanjske pravomoćne presude, stječe pravni interes podnošenja revizije²⁷. Dakle, jedna od temeljnih pretpostavki za podnošenje revizije jest postojanje pravnog interesa, odnosno potrebno je da osoba koja traži pravnu zaštitu očekuje konkretnu korist od angažiranja suda u njezinoj pravnoj stvari, koja će se potom ogledati u konkretnoj sferi njezina prava²⁸.

Karakter revizije kao ograničenog pravnog lijeka kojim se isključuju, odnosno sužavaju, mogući objekti napada vidljivi su iz isključenja mogućnosti podnošenja revizije u sporovima ovisno o vrijednosnom²⁹ ili kauzalnom kriteriju, dok je u ostalima sporovima dopuštena kao tzv. redovna ili tzv. izvanredna revizija. Nazivi "redovna" i "izvanredna" revizija nastali su u praksi, ali iste ZPP ne koristi.³⁰ Doduše u sporovima u kojima je revizija isključena s obzirom na vrijednost predmeta spora (tzv. malični sporovi) ZPP-om³¹ je predviđena mogućnost podnošenja revizije ako je drugostupanjski sud u izreci presude odredio da je revizija protiv drugostupanjske

24) M. Dika, *Građansko parnično pravo Pravni lijekovi*, X. knjiga, Narodne novine, Zagreb, ožujak 2010., 263-271.

25) *Ibid.*, 261.

26) VSRH Rev-x 312/13-2 od 09.07.2013.: „Revizija se može izjaviti samo protiv pravomoćne presude donesene u drugom stupnju, a ne i protiv prvostupanjske presude koja nije pobijana žalbom, pa budući da tuženik nije podnosio žalbu protiv prvostupanjske presude i da je stoga o troškovima za koje se u reviziji navodi da mu nisu priznati odlučeno pravomoćnom prvostupanjskom presudom, revizija tuženika je nedopuštena.“

27) M. Dika (2010.), 313.

28) *Ibid.*, 139.

29) Napominje se da će u određenim okolnostima redovna revizija biti dopuštena i ako ne zadovoljava vrijednosti kriteriji – članak 382. st. 1. toč. 3. ZPP.

30) S. Triva/M. Dika, 720.

31) Zakon o izmjenama i dopunama ZPP, Narodne novine br. 57/2011.

pravomoćne odluke (bilo presude, bilo rješenja) dopuštena^{32,33}. Ova se revizija u doktrini naziva još i “izvanredna revizija po dopuštenu”³⁴.

Napominjemo da je zakonodavac³⁵ odredio da stranka reviziju može podnijeti samo preko opunomoćenika koji je odvjetnik ili osoba koja ima položen pravosudni ispit. Ovo zakonodavno rješenje je bilo podvrgnuto i ocjeni Ustavnog suda, koji nije prihvatio prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom članka 91.a ZPP-a³⁶. Ustavni sud je naveo da pravo na pristup sudu nije apsolutno. Pri tom se Ustavni sud vodio pravnim stajalištem Europskog suda za ljudska prava, dodajući kako podnošenje revizije, kao izvanrednog pravnog lijeka, zahtjeva veći stupanj stručnosti i kompetencije nego što je to slučaj kod redovnih pravnih lijekova. Stručnost u podnesenoj reviziji omogućava djelotvorniji i efikasniji pristup sudu i time svakako osnažuje ustavnu zadaću Vrhovnog suda kada o njoj odlučuje³⁷.

Budući da u radu analiziramo tzv. izvanrednu reviziju protiv presude, s njezinog normativnog, a posebno s aspekta koji postoji u sudskoj praksi, to se u nastavku neće analizirati tzv. redovna revizija, nego će se ukazati na način na koji je tzv. izvanredna revizija nastala. Potom će se prikazati sudske presude na temelju kojih možemo prosuditi u kojoj mjeri izvanredna revizija ostvaruje svrhu radi koje i postoji.

2. Nastanak instituta „izvanredne revizije“

Vrijednosni odnosno kauzalni kriterij za podnošenja revizije, kao jedini

32) Članak 467.a st. 1. ZPP: „U postupku u sporovima male vrijednosti dopuštena je samo revizija iz članka 382. stavka 2. ovoga Zakona, i to samo ako je drugostupanjski sud u izreci svoje presude odredio da je revizija protiv nje dopuštena. Drugostupanjski sud može tako odlučiti ako ocijeni da odluka o sporu ovisi o rješenju nekog materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.“

33) Npr. Žs u Varaždinu St. služba u Koprivnici Gž-1240/14-3 od 13.05.2014.

34) M. Dika, *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2011. - Opći pregled*, str. 33., dostupno na: http://www.google.hr/url?sa=t&rc=t=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&ved=0ahUKEwid75qb5a7MAhWKLMAKHd_KB0YQFghDMAY&url=http%3A%2F%2Fwww.vtsrh.hr%2Fupload-s%2FDokumenti%2FSavjetovanja%2F11.%2520savjetovanje%2F00-2_Novela_ZPP-a_2011._.prof._Dika.doc&usg=AFQjCNF9md-Q18KQPvCDk0UWYI0NyW813Q

35) Čl. 5. Zakona o izmjenama i dopunama ZPP, Narodne novine br. 84/2008.

36) Odluka U-I-4365/2008 i dr. od 26.03.2013., Narodne novine br. 43/2013.

37) S. Marković – S. Trgovac, *Postupanje Ustavnog suda vezano uz reviziju i revizijske odluke*, Hrvatska pravna revizija, studeni, 2015., 75-76.

kriterij, bio je određen sve do 2003. godine i izmjena ZPP-a³⁸, pa je dopuštenost revizije bila ograničena propisanom vrijednošću predmeta spora ili pak vrstom spora za koju je bilo propisano da je revizija uvijek dopuštena. Vrijednosni kriteriji se mijenjao, pa je tako kao početni, koji je preuzet ZPP-om iz 1991. godine³⁹, iznosio 8.000,00 dinara (45.000,00 dinara u privrednim sporovima), dok danas iznosi 200.000,00 kuna (500.000,00 kuna u postupku pred trgovačkim sporovima)⁴⁰.

Izmjenom ZPP-a 2003. godine uveden je institut tzv. izvanredne revizije. Međutim, nije postojao u obliku kakvoga poznajemo danas. Naime, tada je bilo propisano da je u slučajevima kada nije bila dopuštena redovna revizija dopuštenje za podnošenje izvanredne revizije bilo određeno isključivo odlukom, odnosno prosudbom drugostupanjskog suda koji je mogao u izreci presude odrediti da je protiv iste revizija dopuštena⁴¹. Drugostupanjski sud bi dopustio (izvanrednu) reviziju ako je ocijenio da odluka u sporu ovisi o rješenju nekog materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana.⁴² Ovakvo rješenje nije bilo zadovoljavajuće, a razlog tome je u prvom redu posljedica nemogućnosti, odnosno znatno sužena mogućnost, pristupa revizijskom sudu. Naime, s jedne strane povećan je vrijednosni kriterij za podnošenje revizije, dok je s druge strane pravo stranke da traži zaštitu svojih prava pred Vrhovnim sudom isključivo ovisilo o prosudbi drugostupanjskog suda, koji je u konkretnom predmetu odlučivao o dopuštenosti izvanredne revizije. Ovo se u praksi nije pokazalo kao ade-

38) Zakon o izmjenama i dopunama ZPP, Narodne novine br. 117/2003.

39) Zakon o izmjenama i dopunama ZPP, Službeni list SFRJ br. 20/1990; Zakon o preuzimanju ZPP, Narodne novine br. 53/1991.

40) Zakon o izmjenama i dopunama ZPP, Narodne novine br. 112/1999.

41) I. Grbin, *Zakon o parničnom postupku sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, prilogima i abecednim kazalom*, peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2010., 434.

42) Članak 219. ZID ZPP, NN br. 117/2003, (čl. 382. st. 2. ZPP): „U slučajevima u kojima je ne mogu podnijeti prema odredbi stavka 1. ovoga članka stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostupanjske presude ako je drugostupanjski sud u izreci te presude odredio da je protiv nje revizija dopuštena. Drugostupanjski sud može tako odlučiti ako ocijeni da odluka u sporu ovisi o rješenju nekog materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana. U obrazloženju presude drugostupanjski će sud naznačiti zbog kojeg je pravnog pitanja dopustio reviziju i izložiti razloge iz kojih je smatrao da je ono važno za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana.“

kvatno rješenje,⁴³ jer je previše ovisilo o volji i savjesnosti drugostupanj-skog suca⁴⁴. Zbog ovoga Vrhovni sud nije mogao niti doći u situaciju da ispunjava svoju ustavnu zadaću, osiguranja jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana, što je rezultiralo sve većim pritiskom na Ustavni sud, čime je nastala situacija da ustavna tužba postaje pravno sredstvo osiguravanja jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana⁴⁵. Ovo je dovelo do velikog broja podnesenih ustavnih tužbi, pa se samo u 2004. godini od podnesenih 3600 ustavnih tužbi 70% odnosilo na presude županijskih sudova.⁴⁶

Prethodno navedeno je rezultiralo pokrenutim postupkom za ocjenom suglasnosti s Ustavom odredaba članaka 382. st. 1. toč. 1. i 2., st. 2. i st. 3. i 497. ZPP-a, koje odredbe je Ustavni sud i ukinuo⁴⁷. Ustavni sud je ocijenio da su dotadašnjim izmjenama ZPP-a znatno smanjenje pravne mogućnosti za izjavljivanje revizije, čime je došlo do narušavanja nadležnosti Ustavnog suda koji je po podnesenim ustavnim tužbama trebao odlučivati o pravima koje su u nadležnosti Vrhovnog suda. Ustavni sud je naznačio da nije zadaća Ustavnog suda osiguravanje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana nego zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda⁴⁸.

Ukidanjem naprijed citiranih odredbi ZPP-a omogućeno je zakonodavcu propisivanje djelotvornog pravnog sredstava za osiguranje provedbe ustavne nadležnosti Vrhovnog suda, što je rezultiralo kasnijim izmjenama ZPP-a kojima je uvedena izvanredna revizija po kriterijima i pravilima koji postoje i danas⁴⁹.

Temeljno obilježje izvanredne revizije propisane izmjenom ZPP-a⁵⁰ iz 2008. godine, iniciranom odlukom Ustavnog suda o ukidanju ranije odredbe čl. 382. ZPP-a, a potom i izmjenom koja je ponovno uslijedila⁵¹, jest da su sada transparentnije propisani kriteriji za podnošenje izvanredne revizi-

43) N. Opatić, 9.

44) M.A. Giunio, 17.

45) S. Marković/S. Trgovac, 73.

46) M.A. Giunio, 17.

47) Odluka broj: U-I-1569/2004 od 20.12.2006., Narodne novine br. 2/2007.

48) Ibid., točka 10. i 11. ustavne odluke.

49) S. Marković/S. Trgovac, 74.

50) Zakon o izmjenama i dopunama ZPP, Narodne novine br. 84/2008.

51) Zakon o izmjenama i dopunama ZPP, Narodne novine br. 57/2011.

je⁵². Međutim, ostaje otvorenim pitanje hoće li ovo rješenje zakonodavca proći ocjenu Ustavnog suda, povodom, u međuvremenu zaprimljenih, prijedloga o suglasnosti s Ustavom članka 382. ZPP-a.⁵³

3. Procesne pretpostavke za podnošenje izvanredne revizije protiv presude i sudska praksa

Sudska praksa je usko povezana s institutom izvanredne revizije. Sudska praksa je značajna već i s procesnog aspekta pristupa sudu⁵⁴, odnosno same prosudbe revizijskog suda da uzme u meritorno odlučivanje podnesenu izvanrednu reviziju, a ne da je na samom početku postupka odbaci. Također je sudska praksa izuzetno značajna i s aspekta kada Vrhovni sud i odluči pristupiti meritornom odlučivanju po podnesenoj izvanrednoj reviziji. Naime, izvanredna revizija se može podnijeti samo zbog materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, s tim što u reviziji treba određeno navesti pravno pitanje zbog kojeg se podnosi i obrazložiti razloge zbog kojih je važno da revizijski sud odluči o postavljenom pravnom pitanju.

Revizijski sud će odbaciti podnesenu izvanrednu reviziju ako izostane pravno pitanje i ukoliko izostane obrazloženje razloga podnesene izvanredne revizije.⁵⁵

52) Članak 382. st. 2. ZPP:

„U slučajevima u kojima je ne mogu podnijeti prema odredbi stavka 1. ovoga članka, stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostupanske presude ako odluka u sporu ovisi o rješenju nekoga materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, primjerice:

1. ako o tom pitanju revizijski sud još uvijek nije zauzeo shvaćanje odlučujući u pojedinim predmetima na odjelnoj sjednici, a riječ je o pitanju o kojemu postoji različita praksa drugostupanskih sudova,

2. ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje, ali je odluka drugostupanskoga suda utemeljena na shvaćanju koje nije podudarno s tim shvaćanjem,

3. ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi – osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Europskog suda – trebalo preispitati sudska praksa.“

53) S. Marković/S. Trgovac, 74.

54) D. Elijaš/S. Marković/S. Trgovac., *Pravo na pristup sudu kao aspekt prava na pravično suđenje*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rijeka, v. 37., br. 1., 2016., 409-410.

55) M. Dika (2011), 26.

Ovdje je posebno potrebno ukazati na odluku Ustavnog suda U-I-885/2013 od 11. srpnja 2014., kojom je ukinuta odredba članka 392.b st. 4. ZPP-a, koja je omogućavala Vrhovnom sudu da bez obrazloženja odbaci reviziju kao nedopuštenu. Ustavni sud je ukidanjem ove odredbe ZPP-a ocijenio da je njome onemogućeno poštovanje jamstva za pravičnim suđenjem i ostvarivanje cilja i svrhe izvanredne revizije.⁵⁶ Naime, Ustavni sud je u predmetnoj odluci jasno naglasio da je primarna zadaća izvanredne revizije da osigura jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni te da je institut izvanredne revizije uvijek povezan s pitanjima od javnog/općeg interesa, pa odlučivanjem o reviziji Vrhovni sud ostvaruje svoju ustavnu zadaću.⁵⁷ Dodatno je Ustavni sud naglasio da važnost potrebe da Vrhovni sud obrazloži zbog čega odbacuje izvanrednu reviziju nadilazi prava same stranke da bude upoznata s razlozima zbog kojih se odbacuje njezina revizija. Ustavni sud je ukazao da važnost obrazloženja proizlazi iz potrebe da i cjelokupna javnost, uključujući i cjelokupni sustav redovnih i specijaliziranih sudova, kao i sam Ustavni sud, saznaju i dobiju uvid u pravna shvaćanja revizijskog suda koja su važna za kreiranje nacionalne jurisprudencije i usmjeravanje nacionalnog sudskog mehanizma. U protivnom, Ustavni sud je naglasio da se takvo postupanje revizijskog suda, odnosno neiznošenje razloga zbog kojih se revizija odbacuje, može ocijeniti samovoljnim i arbitrarnim.⁵⁸

3.1. Pravno pitanje kao procesna pretpostavka dopuštenosti izvanredne revizije protiv presude

Od samoga stupanja na snagu novele ZPP-a iz 2008. godine, ali i nakon izmjene koja je uslijedila, ostalo je nedorečeno predstavlja li procesnu pretpostavku za podnošenje izvanredne revizije, na koju je zakonodavac mislio u odredbi stavka 2. članka 382. ZPP-a, pravno pitanje postavljeno doslovno u interogativnoj, odnosno upitnoj, rečenici, na kraju koje je obvezno znak upitnika ili pravno pitanje treba proizlaziti iz konteksta podnesene izvanredne revizije, neovisno o postojanju upitne rečenice. O ovoj, u praksi izuzetno bitnoj nedorečenosti, doktrina ne daje jasan i nedvosmislen odgovor, nego u bitnom navodi da pravno pitanje mora biti određeno na-

56) S. Marković, *Izvanredna revizija - (ne)navođenje razloga za odbačaj*, Informator, broj 6321-6322 od 08.10.2014., 17-18.

57) U-I-885/2013, točka 10.1. odluke.

58) Ibid., točka 12. i 13. odluke.

vedeno^{59,60}, pri tom istodobno navodeći stav sudske prakse koji ukazuje na potrebu “individualiziranja pravnog pitanja”⁶¹. U svakom slučaju doktrina propušta eksplicitno se odrediti predstavlja li pojam “određenost” pravnog pitanja jasno i argumentirano obrazloženje nekog materijalnopravnog ili postupovnopravnog prijepora, čije razjašnjenje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti građana ili pak implicira da “određeno” pravno pitanje mora imati formu interogativne rečenice.

Razrješenju ove dvojbe ni sudska praksa ne nudi konkretni i jedinstveni odgovor. Zamijetiti je, iz konteksta niza odluka Vrhovnog suda⁶², da se postojanje interogativne rečenice imperativno zahtijeva. Ovo jasno oslikavaju odluke Vrhovnog suda npr. Revr-183/2009-2 od 29. travnja 2009., Rev-x 33/15-2 od 24. veljače 2015. i Rev-2625/12-2 od 23. prosinca 2014. U ovim odlukama revizijski sud upozorava da Vrhovni sud ne smije u ime revidenta “(...) *iznalaziti* (...)” pravna pitanja koja je revident moguće imao na umu kada je podnosio reviziju, pozivom na odredbu čl. 382. st. 2. ZPP-a, i to uz stav da: “(...) *bi to ozbiljno moglo dovesti u pitanje nepristranost suda u postupanju u odnosu na drugu stranku u ovom postupku, a što je jedno od temeljnih načela kojim se sud treba rukovoditi u svom radu tijekom trajanja čitavog postupka pa i u ovom revizijskom stupnju. (...)*” Kada bi i prihvatili zakonitim ovo stajalište Vrhovnog suda tada svakako treba ukazati da predmetno pravno stajalište u praksi nije jedinstveno. Tako je npr. u odluci Rev-x 463/09-2 od 06. svibnja 2010.⁶³ revizijski sud sam kreirao pravno pitanje tuženika te usvojio podnesenu izvanrednu reviziju tuženika. Isto tako, u odluci Rev-930/09-2 od 31. siječnja 2012.⁶⁴, Vrhovni sud ponovno kreira pravno pitanje, sada tužitelja, te usvaja podnesenu izvanrednu reviziju tužitelja. Posebno se ovdje naglašava da niti u jednoj od podnesenih izvanrednih revizija revidenti nisu postavili pravno pitanje u obliku interogativne rečenice niti su revidenti obrazložili relevan-

59) M. Dika (2010), 313.

60) M. Dika (2011), 25.

61) M. Dika (2010), 300-302.

62) VSRH Rev-x 33/15-2 od 24.02.2015., Rev-x 817-14/2 od 09.12.2014., Revt-59/11-3 od 29.04.2014., Revt-58/11-2 od 29.04.2014., Rev-1882/12-3 od 10.04.2013., Rev-1438/10-2 od 01.10.2013.

63) Postupak vođen pred Os u Splitu broj: P-1342/07, izvor: arhiv Odvjetničkog društva Grgić & partneri iz Zagreba.

64) Postupak vođen pred Os u Zaprešiću broj: P-1103/05, izvor: arhiv Odvjetničkog društva Grgić & partneri iz Zagreba.

tnost podnesenih izvanrednih revizija za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti građana, što su svakako trebali, odnosno bili dužni učiniti u podnesenim izvanrednim revizijama⁶⁵.

Aktualnost ove problematike, koja proizlazi iz eventualne normativne nedorečenosti, a svakako nedorečenosti i proturječnosti sudske prakse, potvrđuje i nedavna odluka Ustavnog suda⁶⁶. Naime, Ustavni sud je ukinuo rješenje o odbacivanju izvanredne revizije koje je doneseno u parničnom postupku u kojemu je Ustavni sud prethodnom odlukom⁶⁷ ukinuo već ranije doneseno, prvo u tom postupku, rješenje Vrhovnog suda o odbacivanju izvanredne revizije. Ustavni sud je prvom odlukom u ukidanju rješenja o odbacivanju izvanredne revizije ukazao na nepostojanje dostatno obrazloženih razloga zbog kojih je Vrhovni sud smatrao da postavljeno pravno pitanje revidentice nije bilo važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni i vratio predmet Vrhovnom sudu na ponovnu odluku. U ponovljenom postupku Vrhovni sud je ponovno odbacio podnesenu izvanrednu reviziju, ali sada iz razloga što “(...) u njoj nije naznačeno pravno pitanje zbog kojeg je podnijela reviziju (...)”. Ustavni sud u predmetnoj odluci ukida ovo rješenje Vrhovnog suda, konstatirajući da je revizija prvi put odbačena zbog toga što je ocijenjeno da pravno pitanje radi kojega je izjavljena nije važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, što implicira da je Vrhovni sud prepoznao pravno pitanje zbog kojega je revizija izjavljena, dok je potom istu tu reviziju odbacio jer revidentica “nije određeno naznačila pravno pitanje zbog kojega je ona izjavljena”. Ovakvo postupanje revizijskog suda Ustavni sud je ocijenio eklatantnom nedosljednosti pristupa Vrhovnog suda u odlučivanju po podnesenoj izvanrednoj reviziji, koji dovodi do nepredvidljivog i arbitrarnog ishoda revizijskog postupka za podnositelja, što posljedično dovodi do povrede prava na pravično suđenje zajamčenog člankom 29. st. 1. Ustava. Ustavni sud dodaje da na načelnoj razini takva praksa Vrhovnog suda neizbježno smanjuje povjerenje javnosti u sudski sustav i ugrožava načela pravne sigurnosti i jednakosti svih pred zakonom.

Ovakva proturječnost prakse Vrhovnog suda, kao i potrebna reakcija

65) M. Dika (2010), 303.

66) U-III-3794/2015 od 15.03.2016.

67) U-III-1122/2013 od 04.11.2014.

Ustavnog suda u citiranoj odluci, sama po sebi ukazuje na manjak transparentnosti u proceduri podnošenja izvanredne revizije, jer izvanredna revizija po svojoj formi nije precizno definirana zakonom, a sudska praksa, kao što proizlazi iz navedenog, različito tumači formu u kojoj treba biti napisana izvanredna revizija. Transparentnost bi se svakako mogla povećati kada bi Vrhovni sud izradio i objavio obrazac forme izvanredne revizije, kao što je to uostalom učinio Ustavni sud definirajući obrazac ustavne tužbe koji je objavljen na internetskoj stranici Ustavnog suda⁶⁸, ali i Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) definirajući obrazac zahtjeva koji je objavljen i dostupan na internetskoj stranici ESLJP⁶⁹.

Trenutno stanje u sudskoj praksi može imati za posljedicu povredu prava na pravično (pošteno, *fair*) suđenje, sadržano u stavku 1. članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁷⁰, s aspekta prava na pristup sudu i prava na nepristranost i nezavisnost u suđenju⁷¹. Svakako izdvajamo najnoviju odluku Ustavnog suda, U-III-222/2012 od 16. ožujka 2016.god, u kojoj je ponovljeno već ranije izneseno stajalište Ustavnog suda. Naime, Ustavni sud je usvojio ustavnu tužbu podnositeljice podnesenu protiv rješenja o odbacivanju izvanredne revizije, kojim je Vrhovni sud reviziju odbacio zbog toga što u njoj nije navedeno pravno pitanje zbog kojega se revizija podnosi. Predmetnom odlukom Ustavni sud zauzima stajalište da odbacivanje izvanredne revizije iz članka 382. st. 2. i 3. ZPP-a zbog nenavođenja pravnog pitanja, predstavlja previše formalističko interpretiranje zakonske odredbe o dopuštenosti izvanredne revizije, što ima za posljedicu povredu prava podnositeljice na pristup sudu, zajamčenog člankom 29. st. 1. Ustava i člankom 6. Konvencije.

Radi toga, čini se prihvatljivijim i svakako transparentnijim, barem za sada, ili pak do eventualne izrade obrasca forme izvanredne revizije, po

68) Obrazac ustavne tužbe, <http://www.usud.hr/hr/obrazac-ustavne-tuzbe>

69) Obrazac zahtjeva, <https://uredzastupnika.gov.hr/dokumenti/10>

70) Narodne novine - Međunarodni ugovori broj 18/1997., 6/1999. - pročišćeni tekst, 8/1999. - ispravak, 14/2002. i 1/2006.

71) A. Uzelac, *Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, 1. i dalje, dostupno na:

http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjv57izjLHMAhWJ_ywKHeVXAagQFggZMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.alanuzelac.from.hr%2Fpubs%2FA35Fair_trial_uskladenost%2520zakonaCMS.pdf&usg=AFQjCN-HEgBEKQXtDykW6SJ-dUt4uCf5vFg&bvm=bv.120853415,d.bGg

uzoru na Ustavni sud i ESLJP, kada bi Vrhovni sud odstupio od svojih pretežitih stajališta kojima dopuštenost izvanredne revizije, u prvom redu, ocjenjuje kroz njezinu formu i (ne)postojanje pravnog pitanja formuliranog u obliku interogativne rečenice.

3.2. Različita sudska praksa drugostupanjskih sudova kao procesna pretpostavka dopuštenosti izvanredne revizije protiv presude

Prema noveli ZPP-a iz 2011. godine stranke mogu podnijeti (čl. 382. st. 2. ZPP) izvanrednu reviziju protiv drugostupanjske presude ako odluka u sporu ovisi o rješenju nekoga materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, primjerice: 1) ako o tom pitanju revizijski sud još uvijek nije zauzeo shvaćanje odlučujući u pojedinim predmetima na odjelnoj sjednici, a riječ je o pitanju o kojemu postoji različita praksa drugostupanjskih sudova, 2) ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje, ali je odluka drugostupanjskoga suda utemeljena na shvaćanju koje nije podudarno s tim shvaćanjem, 3) ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi – osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanjskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Europskog suda – trebalo preispitati sudska praksu.

U praksi Vrhovnog suda ustalilo se tumačenje odredbe iz točke 1. st. 2. čl. 382. ZPP-a, prema kojemu različita sudska praksa drugostupanjskih sudova, kao procesna pretpostavka dopuštenosti izvanredne revizije, znači postojanje različite sudske prakse barem dva ili više drugostupanjskih sudova⁷². Ovo stajalište Vrhovnog suda dovelo je do daljnjeg ograničenja pristupa revizijskom sudu.

Prema prethodno navedenom stajalištu Vrhovnog suda, kada revident u izvanrednoj reviziji ukazuje na različitu praksu istog drugostupanjskog suda tada izvanredna revizija, pozivom na navedenu zakonsku odredbu, nije dopuštena. Naime, po stavu revizijskog suda različita sudska praksa postoji samo u slučaju različite prakse dva suda. Zbog toga je Vrhovni sud

72) VSRH Rev-1291/2009-2 od 23.09.2010., Rev-x 686/2011-2 od 12.02.2013., Rev-x 257/2012-2 od 27.11.2012., Rev-249/2012-2 od 16.07.2013., Rev-x 981/2012-2 od 20.08.2013., Rev-x 581/12-2 od 18.09.2013., Rev-x 1180/2013-2 od 11.03.2014., Rev-x 817/14-2 od 09.12.2014.

zauzeo stajalište da je revident obavezan dostaviti različitu sudsku praksu dva ili više drugostupanjskih sudova. Očito je da ovim stajalištem Vrhovni sud gramatički tumači pravnu normu^{73,74}, jer je množina “drugostupanjskih sudova” protumačena kao različita praksa dva ili više sudova. Takvim tumačenjem Vrhovnog suda propuštaju se uključiti i ostale metode tumačenja koje bi trebale poslužiti utvrđivanju pravih ili najpovoljnijih značenja pravnih akata u stanovitom društvenom kontekstu⁷⁵. Ovakvo stajalište Vrhovnog suda može se ocijeniti neadekvatnim ako se uzme u obzir već izloženi opći značaj izvanredne revizije, jer je očito da ima za posljedicu znatno sužavanje mogućnosti pristupa sudu i samim tim smanjuje mogućnost revizijskog suda da ispuni svoju ustavnu zadaću osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Pored toga, ovo stajalište Vrhovnog suda upitno je i s aspekta podnošenja izvanrednih revizija protiv presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, specijaliziranog za trgovačke sporove između pravnih osoba.⁷⁶ Naime, u tom slučaju, tumačenjem da različita sudska praksa drugostupanjskih sudova implicira različitu praksu dva ili više drugostupanjskih sudova, proizlazi da Vrhovni sud nikada ne bi došao u priliku odlučivati po izvanrednoj reviziji zbog proturječne sudske prakse Visokog trgovačkog suda, jer se radi o jedinom drugostupanjskom trgovačkom sudu u državi. Navedenim tumačenjem Vrhovni sud je već odbacivao podnesene izvanredne revizije podnesene protiv presuda Visokog trgovačkog suda⁷⁷. Posebno interesantnim čini se napomenuti da je donošenjem Zakon o područjima i sjedištima sudova⁷⁸ došlo do spajanja više sudova u jedan sud, pa je tako npr. ranije Županijski sud u Zlataru “postao” Županijski sud u Zagrebu Stalna služba u Zlataru, a što ukazuje da do “jučer” praksa (presuda) različitih drugostu-

73) B. Smerdel, *Još o zamkama gramatičke interpretacije* (39), Informator br. 6025, 03. prosinca 2011., 3.

74) S. Marković, *Interpretativne metode jurisprudencije ustavnog suda Republike Hrvatske* (doktorski rad), Zagreb 2015., odl. „Odnos Ustavnog suda i Vrhovnog suda Republike Hrvatske“, 108-114.

75) Ž. Harašić, *Viskovičeva teorija tumačenja u pravu*, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 1/2011., 57-72

76) M. Stokić, *(Ne)dopuštenost izvanredne revizije u slučaju različite prakse istog drugostupanjskog suda*, Informator br. 6364 od 04. svibnja 2015., 21.

77) VSRH Revt-159/2009-2 od 03.03.2010., Revt-295/2011-2 od 09.11.2011., Revt-59/11-3 od 29.04.2014.

78) Narodne novine br. 128/2014

panjskih sudova “danas“ postaje praksa (presuda) istoga drugostupanjskog suda.

Odlukom U-III-7992/2014 od 05. ožujka 2015. Ustavni je sud reagirao⁷⁹ na ovo pravno stajalište revizijskog suda. Ustavnoj tužbi prethodila je izvanredna revizija u predmetu Vrhovnog suda Revr-842/14-2 od 22. listopada 2014. Naime, revident je podnio izvanrednu reviziju po dopuštenju drugostupanjskog suda, ali, što je osobito važno za predmetnu odluku Ustavnog suda, revident je istodobno podnio i izvanrednu reviziju na temelju članka 382. st. 2. ZPP-a. Vrhovni sud je reviziju odbacio uz obrazloženje da se ujednačavanje sudske prakse istog županijskog suda osigurava na sjednici Građanskog odjela tog suda, pa je, stoga drugostupanjski sud prekoračio svoje ovlasti kada je dopustio izvanrednu reviziju. Međutim, Vrhovni sud je tim rješenjem propustio odlučiti o onom dijelu revizije koja se temeljila na stavku 2. članka 382. ZPP. Iako se Ustavni sud složio s ocjenom Vrhovnog suda da je drugostupanjski sud nezakonito dopustio podnošenje izvanredne revizije, Ustavni sud je izrazio i stajalište da je trebalo odlučiti o izvanrednoj reviziji podnesenoj u smislu čl. 382. st. 2. ZPP-a, ocijenivši da različita praksa u istom ili istovjetnom pitanju može dovesti do nejednakog učinaka za različite adresate. Pri tom Ustavni sud utvrđuje povredu prava na pravično suđenje zbog formalističkog tumačenja pretpostavki za dopustivost izvanredne revizije od strane Vrhovnog suda, jer je izostalo ikakvo daljnje obrazloženje, odnosno navođenje bilo kakvih razloga za ocjenu koja je rezultirala odbacivanjem revizije.⁸⁰

I ovdje se čini neprihvatljivim stajalište Vrhovnog suda da bi različita sudska praksa, kao procesna pretpostavka za podnošenje izvanredne revizije, implicirala postojanje dvije (ili više) drugostupanjskih presuda različitih sudova. Ovakvim pristupom Vrhovni sud neopravdano ograničava pristup sudu, a svakako ne pridonosi ostvarivanju svoje zadaće osiguravanja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Budući je po ovom pravnom pitanju Ustavni sud u prethodno citiranoj odluci zauzeo jasno stajalište za očekivati je da će u budućnosti Vrhovni sud promijeniti svoje pravno stajalište u pogledu ove procesne pretpostavke za dopuštenost izvanredne revizije.

79) S. Marković/S. Trgovac, 82.

80) Ibid., 83.

4. Postaje li sudska praksa izvor hrvatskog građanskog prava

Osnovna pravnozaštitna funkcija izvanredne revizije je osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti građana⁸¹, budući građani, a ovdje treba podrazumijevati i pravne osobe i sve entitete kojima se priznaje pravni subjektivitet, mogu biti ravnopravni samo ako se pravo u odnosu na sve njih jednako primjenjuje⁸². Jednakost se ne smije zadržati na apstraktnoj definiciji, nego mora imati utemeljenost na konkretnom uređenju temeljnopravne sfere, ali mora biti i provjerljiva kroz poredbu djelovanja pravnog sustava prema adresatima.⁸³

Načelno je u doktrini općeprihvaćeno stajalište da sudska praksa u pravilu nije važeći izvor prava.⁸⁴ Od ovoga općeg pravila postoje izuzeci i to: (i) kada se radi o vezanosti suda za pravno shvaćanje revizijskog suda u predmetu u kojemu je revizijski sud rješenjem ukinuo nižestupanjske presude i predmet vratio na ponovno suđenje (čl. 394.a novela ZPP iz 2003.), (ii) vezanost tijela za pravna stajališta koje je Ustavni sud iznio u konkretnom ukinutom aktu (čl. 77. UZUS), (iii) vezanost za pravna stajališta ESLJP (čl. 428.a ZPP). Međutim, ovi izuzeci nemaju precedentno djelovanje u drugim analognim pravnim stvarima, nego se radi samo o vezanosti sudova u konkretnoj pravnoj stvari.⁸⁵

Uvođenjem instituta izvanredne revizije sasvim sigurno je došlo do promjene u načinu zaključivanja kako mjerodavno pravo primijeniti. Naime, kod podnošenja izvanredne revizije iz čl. 382. st. 2. ZPP-a u središtu interesa revidenta više nije primarno zakonsko pravo nego sudska praksa, koju je potrebno dovesti u vezu s okolnostima konkretnog slučaja i relevantno zakonsko pravo. Po istim kriterijima i revizijski sud prosuđuje o (ne)dopuštenosti i potom (ne)osnovanosti podnesene izvanredne revizije. Ovo zapravo znači da je potrebno primijeniti pravila induktivnog zaključivanja, prema kojima kroz pojedinačnu sudsku odluku treba izvesti opće pravilo na koje je potrebno primijeniti zakon iz čega bi se moglo zaključiti da izvanredna revizija, iz čl. 382. st. 2. ZPP-a, predstavlja pravni lijek koji

81) S. Triva/ M. Dika, 722-723

82) M. Dika (2010), 305-306.

83) D. Ljubić, *Ustavno načelo jednakosti kao osnovni princip zaštite temeljnopravne sfere*, Hrvatska pravna revija, rujan 2015., 2. i dalje.

84) S. Triva/ M. Dika, 42.

85) Ibid., 43

zakon gleda kao neku vrstu dopune sudske prakse, a što je karakteristično upravo precedentnom pravu⁸⁶.

Kada se u doktrini raspravlja o sudskoj praksi kao izvoru prava, tada se ona promatra s aspekta izvora materijalnog prava, pa se zaključuje da sudska praksa nije izvor prava. Da bi sudska praksa bila izvor prava potreban je visoki stupanj vjerojatnosti da će sudovi ubuduće u jednakim ili sličnim slučajevima djelovati, odnosno suditi slično i prema istom obrascu.⁸⁷ Međutim, uvođenjem izvanredne revizije u pravni sustav svakako se čini opravdanim ponovno prosuditi je li potrebno proširiti ili promijeniti eventualno tumačenje da sudska praksa nije izvor prava. Naime, potrebno je prosuditi ima li uvođenjem izvanredne revizije sudska praksa elemente izvora prava i to s aspekta izvora procesnog prava te pokušati odgovoriti je li to sudska praksa već danas, ili barem ima tendenciju postati, izvor procesnog prava. Da bi se odgovorilo na prethodno pitanje, odnosno ponuđenu dvojbu, potrebno je ocijeniti je li i ako jest koji je značaj za pravni poredak uopće, odluke koju Vrhovni sud donese odlučujući po podnesenoj izvanrednoj reviziji.

Za ocjenu značaja odluke Vrhovnog suda donesene po izvanrednoj reviziji protiv presude, a u smislu njezina značaja za pravni poredak uopće, nezaobilazna je odluka Ustavnog suda broj: U-I-885/2013 od 11. srpnja 2014. U ovoj odluci Ustavni sud posebno pojašnjava razliku između redovne revizije i izvanredne revizije. Tako u odnosu na redovnu reviziju iznosi slijedeće stajalište: "(...) 10.1. *Prema odredbama ZPP-a, kada Vrhovni sud odlučuje o redovnoj reviziji tada je on »klasični« kasacijski sud, a revizijska odluka tog suda ima učinke inter partes. Pretpostavke za dopuštenost te revizije propisane su člankom 382. stavkom 1. ZPP-a. (...)*". Ovo stajalište Ustavnog suda u odnosu na odluku revizijskog suda po redovnoj reviziji u skladu je sa stajalištem doktrine da sudska praksa djeluje snagom svoje uvjerljivosti i autoriteta onih koji stoje iza izraženih stajališta⁸⁸, osim u slučajevima kada zakon određuje vezanost suda za pravno stajalište višeg suda, a što je prethodno analizirano. Međutim, u nastavku predmetne ustavne odluke izneseno je i slijedeće stajalište u pogledu značaja izvan-

86) J. Čirić (ur.), *Uvod u pravo SAD*, Institut za usporedno pravo, Gorografičar, Beograd, 2008., 23. i dalje.

87) N. Gavella, *Koji su to "drugi važeći izvori" hrvatskog građanskog prava*, Informator br. 5990-5991, Zagreb, 3. i 6. kolovoza 2011., 3.

88) S. Triva/ M. Dika, 44.

redne revizije: “(...) *Suprotno tomu, izvanredna revizija uređena je kao pravni lijek čija je primarna zadaća osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Uloga je Vrhovnog suda u tom postupku (kod odlučivanja o izvanrednoj reviziji) osigurati pravilno i jedinstveno tumačenje zakona, čime Vrhovni sud svojim odlukama izravno utječe na ujednačavanje sudske prakse i pridonosi pravnoj sigurnosti koja je bitna sastavnica vladavine prava. Sukladno tome, institut izvanredne revizije uvijek je povezan s pitanjima od javnog/općeg interesa. Istodobno, preko njega se u najvećoj mjeri očituje ustavna zadaća Vrhovnog suda u smislu članka 116. stavka 1. Ustava. Pretpostavke za dopuštenost te revizije razlikuju se od onih propisanih za redovnu reviziju. One su dijelom specifične jer izražavaju tu osobitu javnopravnu svrhu izvanredne revizije.*(...)“ Ovim pravnim stajalištem iznesenim od strane Ustavnog suda nedvojbeno je proširen značaj odluke Vrhovnog suda donesene po izvanrednoj reviziji, koji je naglašen na način da nadilazi dosadašnja stajališta doktrine, prema kojima sudska praksa nije izvor prava.

Svakako je bitno naglasiti da je osnovni izvor procesnog parničnog prava Zakon o parničnom postupku⁸⁹ i dužnost je suda, ali i stranaka, postupanje u skladu sa ZPP-om, kojim se regulira aktivnost suda i ostalih procesnih subjekata⁹⁰. Važno je istaknuti da doktrina definira da ono što u procesnom zakonu nije predviđeno to u parničnom postupku, u pravilu, nije dopušteno.⁹¹ Vodimo li računa o ovim premisama nameće se pitanje kako tumačiti, s aspekta promišljanja je li sudska praksa izvor, barem, procesnog prava, da točka 1. stavka 2. članka 382. ZPP-a, kao procesnu pretpostavku za podnošenje pravnog lijeka izvanredne revizije, određuje postojanje različite prakse drugostupajskih sudova po pravnom pitanju o kojemu revizijski sud još uvijek nije zauzeo shvaćanje. Isto tako je neizostavna i točka 2. st. 2. čl. 382. ZPP-a, prema kojoj procesna pretpostavka za podnošenje izvanredne revizije postoji i onda kada se izvanredna revizija podnosi o pravnom pitanju o kojemu je revizijski sud već zauzeo pravno shvaćanje, ali je odluka drugostupajskog suda, protiv koje se podnosi izvanredna revizija, utemeljena na pravnom shvaćanju koje nije podudarno s pravnim shvaćanjem revizijskog suda.

89) S. Triva/ M. Dika, 39.

90) Ibid., 118.

91) Ibid.

Iz navedenih odredbi ZPP-a nedvojbeno proizlazi da je procesna pretpostavka za podnošenje izvanredne revizije postojanje, odnosno naznačavanje različite prakse drugostupanjskih sudova da odluka drugostupanjskog suda nije utemeljena na shvaćanju revizijskog suda, jer će u protivnom podnesena izvanredna revizija biti odbačena jer ne ispunjava zakonske procesne pretpostavke za njezino podnošenje.⁹² Svakako je bitno spomenuti procesnu pretpostavku za podnošenje izvanredne revizija iz točke 3. st. 2. čl. 382. ZPP-a, koja ukazuje na potrebu preispitivanja prakse (time i primjene prava) koja je uvjetovana odlukom Ustavnog suda ili ESLJP-a⁹³.

Prema tome, budući doktrina definira da je izvor procesnog prava sve ono što je u procesnom zakonu predviđeno, a procesni zakon predviđa da će sud odbaciti izvanrednu reviziju podnesenu izvan zakonom propisanog roka⁹⁴, dok isto tako procesni zakon predviđa i da će sud odbaciti izvanrednu reviziju u kojoj se revident nije naznačio odluku revizijskog suda u kojoj je revizijski sud već zauzeo pravno shvaćanje kojem proturječi pravno shvaćanje izneseno u drugostupanjskoj presudi protiv koje je podnesena izvanredna revizija⁹⁵, tada je za zaključiti da se, barem širim tumačenjem, može smatrati da je sudska praksa postala izvorom procesnog prava jer je ostvaren potreban visoki stupanj vjerojatnosti da će sudovi ubuduće u jednakim ili sličnim slučajevima djelovati, odnosno suditi slično i prema istom obrascu kod odlučivanja o podnesenim izvanrednim revizijama iz članka 382. st. 2. ZPP-a.

92) VSRH Revr-493/13-2 od 10.09.2013.: „(...) Međutim, time što je tako odredio razloge revizije te konstatirao da je podnosi prema odredbama čl. 382. st. 2. ZPP-a i zbog navedenog pitanja, dakle jer da je revizijski sud glede istovjetnog tužbenog zahtjeva iskazao drugačije shvaćanje, tužitelj nije postupio prema navedenim odredbama. (...) U ovome predmetu revident sugerira da bi trebalo prihvatiti njegov pravno shvaćanje u odnosu na postavljeno pitanje, ali nije naznačio odluku iz koje bi proizlazilo da postoji različita praksa revizijskog suda upravo u odnosu na to pitanje (...)“

93) M. Dika (2010), 307., 309-310.

94) Čl. 382. st. 4. u svezi s čl. 388. st. 2. i čl. 389. st. 1. ZPP

95) Čl. 382. st. 2. toč. 2. ZPP

ZAKLJUČAK

Ovim radom prikazuje se u prvom redu nastanak i razvoj pravnog instituta izvanredne revizije. Posebno se naglašavaju određene nedorečenosti i proturječnosti u sudskoj praksi Vrhovnog suda s aspekta procesnih pretpostavki za podnošenje izvanredne revizije protiv presude. Isto tako je uočeno da Ustavni sud svojim odlukama iskazuje značajan ustavnosudski aktivizam u tumačenju ustavnih i zakonskih odredaba, a sve radi zaštite ustavnih i konvencijskih prava građana u samom postupku podnošenja izvanredne revizije iz čega se može zaključiti da će u budućnosti izvanredna revizija postati nezamjenjiva u zaštiti prava svih koji pristupaju sudu.

Pitanja procesnih pretpostavki za podnošenje izvanredne revizije, a koje su predmet ovoga rada, izuzetno su važna te je potrebno transparentno odrediti uvjete dopuštenosti izvanredne revizije kako bi formalistički pristup ovom pravnom lijeku bio zamijenjen suštinskim, koji bi se temeljio na metodama tumačenja koje trebaju poslužiti utvrđivanju pravih značenja u stvarnom kontekstu značaja izvanredne revizije kao pravnog lijeka važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Neprihvatljivim smatramo trenutno stanje u sudskoj praksi, koje dovodi do neopravdanog ograničenja pristupu revizijskom sudu, kao što je to prikazano navođenjem niza sudskih presuda u radu i različitog položaja podnositelja izvanrednih revizija, koji vrlo često ni sami nisu sigurni što bi njihova izvanredna revizija trebala sadržavati da bi ispunila procesnu pretpostavku dopuštenosti. Doista nema nikakvih objektivnih razloga da se eventualne nejasnoće, s kojima se revidentni susreću prigodom podnošenja izvanrednih revizija, ne otklone sastavljanjem i objavljivanjem obrasca izvanredne revizije od strane Vrhovnog suda po uzoru na obrasce koje su već objavili Ustavni sud i ESLJP. Ovim bi se nedvojbeno povećala transparentnost samoga postupka, ali bi se ujedno i jasno determinirali uvjeti samoga pristupa revizijskom sudu po podnesenim izvanrednim revizijama.

Suštinski mehanizam za puni razvoj instituta izvanredne revizije jest sustavno objavljivanje sudske prakse. Vrhovni sud ima razvijenu bazu podataka dostupnosti sudske prakse, međutim, to nije slučaj s drugostupanjskim sudovima što sve znatno otežava puni razvoj instituta izvanredne revizije. Tako je, što se tiče drugostupanjskih presuda, mogućnost pristupa istima i dalje uglavnom uvjetovana individualnim kontaktima između

odvjetnika i odvjetničkih ureda u međusobnom razmjenjivanju drugostupanjskih presuda. Odgovor zašto je tome tako nije moguće dati, a sve budući drugostupanjski sudovi raspolažu modernim informacijskim tehnologijama putem kojih bi drugostupanjske presude mogle biti objavljene. I ovdje će svakako biti potreban daljnji napredak, jer bez objavljivanja sudske prakse ona neće biti ni poznata svim adresatima kojih se tiče, pa se samim tim ne može niti ostvariti svrha izuzetno važnog pravnog lijeka izvanredne revizije.

U svakom slučaju izuzetan je značaj koji je institut izvanredne revizije već danas ostvario u pravnom sustavu uopće, a očito je da će njezinim razvojem očekivani rezultati biti neprocjenjivi za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

**ADMISSIBILITY OF »EXTRAORDINARY« REVISION IN
CIVIL PROCEDURE LAW OF THE REPUBLIC OF CROATIA
- source of law in the making -**

ABSTRACT

The purpose of this paper is to review the institute of extraordinary legal remedy of revision available in civil procedure, namely extraordinary revision against judgment, noting in particular the court's holding regarding the admissibility of the extraordinary revision. The admissibility of extraordinary revision is particularly distinct in terms of the way to extraordinary revision should be written, and in terms of case law indicated by revision in order to meet procedural requirements on the basis of which the court would bring its decision.

This paper will give an overview of positive legal regulation of the institute of revision on points of law in civil procedure. It will also include court's holding that interpret the normative framework of revision, and is partly contradictory due to which one gets the impression that normative framework of revision is itself vague, and certainly imprecise, and therefore subject to different interpretations which brings into question the transparency of the civil procedure itself.

The findings of the Constitutional Court of the Republic of Croatia will also be presented, from which one can observe a tendency of expected future compliance of case law regarding the procedural requirements for the admissibility of extraordinary revision.

Based on the analysis provided in this paper, the author will present its proposals aimed at improving the current situation in legal practice, while bearing in mind the standards set by the European Court of Human Rights and the Croatian Constitutional Court.

This paper focuses not on the institute of extraordinary revision in whole, but remains on the procedural requirements for the submission of one, for which is evident to give different interpretations in legal practice and thus unlawfully reduces parties access to court.

Procedural requirements for the submission of extraordinary revision

exhibited in this paper point out to their specificity, as they themselves seem very important thus making them necessary to be clearly defined, pointing to specific problems, both in terms of doctrine and their practical implementation.

The author will, throughout this paper, look for the answer whether it is necessary even as of today, but certainly in the future, to expand the basic theoretical hypothesis that the case law is “just” an indirect source of law or that it is becoming a direct source of, at least, procedural law.

Keywords: revision on points of law, extraordinary revision on points of law, uniform application of law and equality of all in its application, court’s holding.